

Katecheza biblijna w parafii. Wykorzystanie metody katechetycznej ks. Alberta Höfera

Śledząc współczesną refleksję pastoralną i nauczanie Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, możemy dostrzec wielką troskę związaną z pytaniem o kształt, charakter i zadania wspólnot parafialnych w Kościele katolickim. Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici* naucza: (...) *wszyscy powinniśmy odkryć, poprzez wiarę, prawdziwe oblicze parafii, czyli samą tajemnicę Kościoła, który właśnie w niej istnieje i działa. Choć wspólnota kościelna zawsze posiada wymiar powszechny, to jednak swój najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz znajduje w parafii. Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem się Kościoła, a ponieważ samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek*¹.

Wśród wielu funkcji i zadań znaczące miejsce poświęca się posłudze nauczycielskiej – katechetycznej, którą pełni i za którą jest odpowiedzialna parafia. W ten sposób urzeczywistnia się obraz Kościoła pierwszych wieków, gdzie nauczanie katechetyczne, wtajemniczenie chrześcijańskie przebiegało w ramach gminy, wspólnoty wierzących. Potwierdza to autor *Dziejów Apostolskich*, opisując życie i działalność pierwszych wspólnot chrześcijańskich, iż *trwali oni w nauce apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwie* (Dz 2, 42). Wspólnota chrześcijańska stawała się miejscem głoszenia Dobrej Nowiny, a także brała odpowiedzialność za przygotowanie kandydatów do katechumenatu, a potem chrztu i pozostałych sakramentów wtajemniczenia².

¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*, „*Christifideles laici*”, 26.

² Por. R. Murawski, *Duszpasterstwo katechetyczne przygotowujące do sakramentów bierzmowania i małżeństwa* [Referat wygłoszony na ogólnopolskim spotkaniu dyrektorów Wydziałów Katechetycznych, Grzybowo 16–18.06.2005], [online], [dostęp: 12.10.2011]. Dostępny: <http://www.katechizacja.diecezja.torun.pl/index>

Obecne czasy w pewien sposób wymagają od wspólnot parafialnych powrotu do źródeł chrześcijańskiej tradycji, z której można zaczerpnąć, aby nadać właściwy kształt i dobrze zrealizować podstawowy cel posługi katechetycznej, a mianowicie doprowadzić katechizowanych do komunii z Jezusem Chrystusem³. W niniejszym opracowaniu ukazana zostanie rola katechezy parafialnej we współczesnej działalności Kościoła oraz wymiar katechezy biblijnej, dokonującej się w różnych formach oraz adresowanej do różnych grup wiekowych wierzących.

Miejsce katechezy biblijnej we wspólnocie parafialnej

Nauczanie Kościoła zawarte w aktualnych dokumentach katechetycznych zwraca szczególną uwagę na wspólnotowy wymiar katechezy dokonującej się w parafii. Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* stwierdza: *Chociaż prawdą jest, że katecheza może być wszędzie prowadzona, to jednak muszą podkreślić, zgodnie zresztą z życzeniami wielu biskupów, że wspólnota parafialna, jako zajmująca szczególne miejsce, powinna pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy. (...) Podsumowując – bez monopolizowania i uniformizmu – parafia, jak powiedziałem wyżej, powinna pozostać pierwszoplanowym miejscem katechizacji⁴. Podobnie ujmuje tę kwestię *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, wskazując, iż *wspólnota chrześcijańska jest w sobie samej żywą katechezą. Przez to, czym ona jest, co głosi, co celebrowa i co czyni, pozostaje zawsze żywym, nieodzownym i pierwszorzędnym miejscem katechezy (...). Wspólnota chrześcijańska jest początkiem, miejscem i celem katechezy⁵. Jeszcze dobitniej rolę parafii w posłudze katechetycznej Kościoła podkreślają autorzy dokumentu, stwierdzając, iż *parafia jest niewątpliwie najbardziej znaczącym miejscem, w którym formuje się i żyje wspólnota chrześcijańska. Jest ona powołana, by być domem rodzinnym, braterskim i przyjmującym, w którym chrześcijanie stają się świadomi tego, że są Ludem Bożym⁶. Patrząc na grunt Kościoła w Polsce, warto***

³ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji*, Watykan 1997, 80 (dalej: DOK).

⁴ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska do biskupów, kapłanów i wiernych tego Kościoła katolickiego o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”*, 67 (dalej: CT).

⁵ DOK, 141, 254.

⁶ Tamże, 257.

odnieść się do myśli polskiego *Dyrektorium katechetycznego*, które wskazuje na pierwszoplanowe miejsce parafii w zakresie posługi katechetycznej i rolę współdziałania między nauką religii w szkole i katechezą parafialną. *Ze względu na to, że pierwszoplanowym miejscem katechezy jest parafia, nauczanie religii w szkole domaga się uzupełnienia o parafialne duszpasterstwo katechetyczne dzieci i młodzieży. Chodzi o to, aby dzieci i młodzież nie traktowały nauki religii wyłącznie jako jednego z przedmiotów nauczanych w szkole, lecz by mogły również czerpać siłę z bezpośredniego kontaktu z Bogiem w liturgii i sakramentach świętych*⁷.

Tak uzasadniona i poparta nauczaniem Kościoła funkcja i rola wspólnoty parafialnej w posłudze katechetycznej domaga się niewątpliwie spojrzenia na materię, treść przekazywaną w ramach katechezy parafialnej. Posługa słowa realizowana we wspólnocie Kościoła obejmuje następujące zadania katechetyczne: rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formacja moralna, wychowanie do modlitwy oraz do życia wspólnotowego i do misji. Zadania te otwierają katechizowanych na podstawowe i fundamentalne źródło nauczania Kościoła, jakim jest Słowo Boże. O doniosłej i jakże znaczącej roli Pisma Świętego w katechezie i właściwym (owocnym) wykorzystaniu w nauczaniu we wspólnocie Kościoła pisał już papież Leon XIII w encyklice *Providentissimus Deus (O studiach Pisma Świętego)*, postulując, aby Biblia stała się duszą całej teologii, a także papież Benedykt XV w encyklice *Spiritus Paraclitus*; Pius XII poświęcił temu zagadnieniu encyklikę *Divino afflante Spiritu (O właściwym rozwoju studiów biblijnych)* oraz *Humani generis (O pewnych fałszywych poglądach zagrażających podstawom nauki katolickiej)*. Warto również wymienić w tym miejscu Instrukcję Papieskiej Komisji Biblijnej *Sancta Mater Ecclesia (O historycznej prawdzie Ewangelii)*, która zachęca do rzetelnego i roztropnego korzystania i wykładania tekstów biblijnych⁸, oraz najnowszy dokument tejże Komisji, pt. *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele z 1994 roku*⁹. Szczególne znaczenie i wartość Słowa Bożego w nauczaniu Kościoła ukazał Sobór Watykański II, stwierdzając, że *święta Tradycja i Pismo Święte obydwu Testamentów są jakby zwierciadłem; w nim Kościół pielgrzymujący*

⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, 106 (dalej: PDK).

⁸ Por. *Biblia w dokumentach Kościoła, Aby lepiej słyszeć słowo Pana*, red. H. Lempa, Wrocław 1995, t. II.

⁹ Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, Poznań 1994.

na ziemi kontempluje Boga (...). Święta Tradycja i Pismo Święte stanowią jeden święty depozyt słowa Bożego powierzony Kościołowi¹⁰, a w dalszej części konstytucji dogmatycznej *O objawieniu Bożym* wskazuje na szacunek Kościoła dla Pisma Świętego i uważa je wraz z Tradycją za najwyższą regułę swej wiary oraz podkreśla skuteczność Słowa Bożego, które jest dla Kościoła podporą i siłą żywotną, utwierdzeniem wiary, pokarmem duszy i źródłem czystym i stałym życia duchowego¹¹. Analizując dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, należy również zwrócić uwagę na troskę, z jaką Kościół odnosi się do Słowa Bożego podczas liturgii, co wyrazili Ojcowie Soborowi w konstytucji o liturgii *Sacrosanctum concilium*, uświadamiając, iż Jezus Chrystus *jest obecny w swoim słowie, albowiem gdy w Kościele czyta się Pismo Święte, wówczas On sam mówi*¹².

Wnioski wynikające z powyższych fragmentów nauczania Kościoła znajdują swoje wypełnienie w posłudze katechetycznej, dlatego warto spojrzeć na poszczególne aspekty wykorzystania Pisma Świętego w katechezie. Współczesne dokumenty katechetyczne dużo uwagi poświęcają roli Słowa Bożego w procesie dydaktycznym i wychowawczym, treściom tam prezentowanym, ich właściwej interpretacji oraz postawom katechizowanych, które mają niejako z Biblii wyrastać i na niej się kształtować. W *Ogólnej Instrukcji Katechetycznej (Directorium Catechisticum Generale)*, powstałej w 1971 r. jako owoc przemyśleń nauczania Soboru Watykańskiego II, autorzy przedstawiają założenia aktualnej posługi katechetycznej w Kościele, która opierając się na Objawieniu, nie tylko ma wspominać cudowne dzieła Boże, dokonane w czasie i w osobie Chrystusa, lecz ma wyjaśniać współczesne życie ludzkie, znaki czasu i sprawy tego świata, wypełniając w ten sposób podstawowy cel katechezy, prowadząc do zażyłości, komunii z Jezusem Chrystusem¹³. Nieodzownym dla wypełnienia powyższego zadania jest budzenie w katechizowanych żywej wiary, wiary biblijnej, *zwracającej umysł ku Bogu, skłaniającej do posłuszeństwa Jego działaniu, prowadzącej do żywego poznania mowy tradycji*¹⁴. Tak realizowana katecheza winna wychowywać uczniów do

¹⁰ Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym „Dei Verbum”*, 7, 10 (dalej: KO).

¹¹ Por. tamże, 21, 22.

¹² Sobór Watykański II, *Konstytucja o Liturgii świętej „Sacrosanctum concilium”*, 7 (dalej: KL).

¹³ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Directorium Catechisticum Generale (Ogólna Instrukcja Katechetyczna)*, 11, 12 (dalej: DCG).

¹⁴ Tamże, 16.

rozważania Słowa Bożego i do modlitwy¹⁵. Powyższe wskazania stały się podstawą do refleksji i wyznaczania odpowiednich kierunków katechetycznych w kolejnych dokumentach katechetycznych, zwłaszcza we wspomnianej już powyżej adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae* Jana Pawła II (1979), w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji* Kongregacji ds. Duchowieństwa (1997), a także w polskim *Dyrektorium katechetycznym* Konferencji Episkopatu Polski (2001). Papież Jan Paweł II stwierdza w *Catechesi tradendae*, iż katecheza będzie zawsze czerpać swoją treść z żywego źródła Słowa Bożego, przekazanego przez Tradycję i Pismo Święte, gdyż Święta Tradycja i Pismo Święte stanowią jeden święty depozyt Słowa Bożego powierzony Kościołowi¹⁶. Autorzy zaś *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, omawiając szczegółowo treść orędzia katechetycznego, wskazują na Słowo Boże jako źródło pierwszorzędne, podkreślając jedyność Słowa Bożego w katechezie. Następnie mówiąc o źródłach pomocniczych katechezy, kierują do konkretnych miejsc, z których katecheza czerpie swoje orędzie. Miejsca te stanowią o bogactwie i różnorodności „dokumentów wiary”, wśród których warto wymienić: perykopy biblijne, teksty liturgiczne, pisma Ojców Kościoła, wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, symbole wiary, świadectwa świętych, refleksje teologiczne¹⁷. Katecheza, która czerpie z Pisma Świętego jako swego źródła, w myśl *Dyrektorium*, powinna być autentycznym wprowadzeniem w *lectio divina*, czyli do lektury Biblii czynionej według Ducha, który mieszka w Kościele¹⁸.

Myśl tę podejmuje również *Dyrektorium katechetyczne dla Kościoła Katolickiego w Polsce*, gdzie czytamy, iż jednym z zadań katechezy jest wprowadzenie we właściwe rozumienie Biblii i rozmówanie w takim jej czytaniu, żeby można było odkryć zawartą w niej prawdę Bożą i skłonić czytającego do udzielenia odpowiedzi na orędzie, które Bóg swoim słowem kieruje do ludzkości¹⁹. Kontakt z Pismem Świętym i Tradycją, dokonujący się w procesie katechizacji, prowadzić ma uczniów do odpowiedzi wiary na wezwanie Boga, który zbawia²⁰.

Podsumowując powyższą analizę dokumentów Kościoła, stwierdzić możemy, jak ważną rolę w nauce religii w szkole oraz

¹⁵ Por. tamże, 25.

¹⁶ CT, 27.

¹⁷ Por. DOK, 95–96.

¹⁸ Por. tamże, 127.

¹⁹ PDK, 58; por. Papieska Komisja Biblijna, Interpretacja Pisma Świętego w Kościele, 3.

²⁰ Por. PDK, 38.

w katechezie parafialnej pełni Pismo Świąte. Wypełnienie powyższych założeń programowych prowadzi do uświęcenia, pobudzenia autentyczności i żywotności każdej wspólnoty katolickiej, począwszy od wspólnoty rodzinnej, przez parafialną, diecezjalną, aż do wspólnoty Kościoła powszechnego.

Założenia pedagogiki Gestalt w katechezie

Podjmując się zaprezentowania metody katechez biblijnej według A. Höfera, trzeba sięgnąć do założeń katechez kerygmatycznej oraz pedagogiki Gestalt, której przedstawicielem jest autor. Ksiądz Albert Höfer w książce *Pismo Świąte miejscem spotkania Boga z człowiekiem, Podręcznik metodyczny katechez biblijnej*²¹ przedstawia model katechez biblijnej, która wprowadzając katechizowanego w świat Biblii, jednocześnie prowadzi do spotkania z Księgą, a przez to z samym osobowym Bogiem, oraz zachęca do przeżywania w sposób integralny tego spotkania w codziennym życiu. Materiał zawarty w powyższej pozycji, według woli samego autora, jest podręcznikiem metodycznym, który pozwala w nowy sposób odkrywać prawdy zapisane w Biblii oraz prowadzić dzięki temu w odmienny sposób spotkania i katechezę biblijną, zarówno w ramach szkolnych lekcji religii, jak i w ramach szeroko pojętego duszpasterstwa katechetycznego w parafii i innych ośrodkach religijnych²².

Dla lepszego zrozumienia całej metody warto przyjrzeć się podstawowym założeniom pedagogiki Gestalt, która – jak już zostało wspomniane, stanowi podstawę dla omawianego modelu katechez biblijnej. Wśród wielu współczesnych nurtów wychowawczych wyróżnić możemy pedagogikę postaci (Gestalt), jako rodzaj koncepcji pedagogicznej łączonej najczęściej z terapią Gestalt (przez fakt wykształcenia wielu pedagogów w tymże zakresie) oraz teorią „filozofii” o tej samej nazwie, której czołowym przedstawicielem był Johann Wolfgang Goethe²³. *Pojęcie „postać” (Gestalt) korzeniami sięga w dziedzictwo europejskie (por.: morphe, eidos, charakter, forma, typos...).* *Dają one pedagogice postaci zasadnicze impulsy. Już sam zwrot: „coś przyjmuje postać” ukazuje, że chodzi tu o realizację pewnej*

²¹ A. Höfer, *Pismo Świąte miejscem spotkania Boga z człowiekiem*, Poznań 1998.

²² Por. Recenzja: A. Höfer, *Pismo Świąte miejscem spotkania Boga z człowiekiem*, „Katecheta” 9 (1998).

²³ Por. A. Höfer, dz. cyt., s. 21.

*rzeczywistości. Istota pedagogiki postaci w katechezie polega na tym, że uczniowie sami nadają swej wierze jakąś postać, a więc można mówić o ich twórczym współdziałaniu*²⁴. Według współczesnych opracowań pedagogicznych pedagogika postaci wchodzi w skład kierunku psychologii określanego mianem Gestaltyzmu, a jego reprezentanci *podkreślają potrzebę samorealizacji, uświadamiania sobie osobistych zainteresowań i planów, a także koncentrowania się na sprawach istotnych „tu i teraz”*²⁵.

Sięgając do klasycznej filozofii greckiej, możemy odkryć pojęcie „postaci” jako konkretnie bytującą rzecz, w odróżnieniu od abstrakcyjnych idei lub ogólnie obowiązującej istoty rzeczy. Dzięki temu możemy uznać, jak stwierdza A. Höfer, iż wszystkie działania filozoficzne *zmierzające do określenia pojęcia „postaci” wychodzą albo od konkretnych, postrzegalnych rzeczywistości i prowadzą do pojęć nadrzędnych i idei lub wychodzą od nich i szukają „skoku” w rzeczywistość*²⁶.

Odwołując się zaś do podstaw psychologii Gestalt, należy podkreślić ważność badań eksperymentalno-psychologicznych, prowadzonych przez Christiana von Ehrenfelsa na początku XX w., który sformułował istotne „prawa postaci”, a mianowicie: „całość jest czymś więcej niż sumą jej części” (np. „czworonożny” stół rozpoznaje się jako taki również wtedy, gdy brakuje mu jednej nogi); „zasada figury-tła”, oznaczającej, iż jakaś rzecz tylko wtedy jest postrzegana, gdy jej postać odbija się od jaśniejszego lub ciemniejszego tła; „zasada tu-i-teraz”²⁷. Powyższe „prawa postaci” znajdują swoje odniesienie także do rzeczywistości religijnej człowieka i jego codziennego doświadczenia. Pierwsze prawo sprawdza się zwłaszcza w dydaktyce katechetycznej przy doborze materiału nauczania. Według założeń omawianej koncepcji, *nie wolno wychodzić z ogromnej liczby teologicznych haseł i potem dzielić ich na lata i godziny. Cóż jest więc rzeczywistością katechezy, którą należy przekazywać? Rzeczywistością katechezy jest żywa postać Jezusa Chrystusa, który nie da się wythumaczyć ani w zadaniach teologicznych, ani w pojedynczych informacjach o Jego życiu i nauczaniu. Przeciwnie: jeśli uczeń na podstawie pojedynczego wydarzenia z życia Jezusa tak spotka postać Zbawiciela i Jego dzieło, że spotka się z Nim rzeczywiście, to lepiej zrozumiał*

²⁴ Tamże, s. 21.

²⁵ *Gestaltizm*, w: Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2009.

²⁶ A. Höfer, dz. cyt., s. 48.

²⁷ Por. tamże, s. 21–23, 49; *Psychologia postaci*, w: W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1981.

*Chrystusa, niż mogłaby mu to zaoferować summa teologiczna*²⁸. Podobne odzwierciedlenie kolejnych praw znajdujemy w działaniach katechetycznych, uświadamiając sobie, że również katecheza ma swoje tło, którym można określić religijną historię kultury kraju, zaś figurami i postaciami na tym tle są ludzie Biblii i Kościoła, wreszcie sami katechizowani i ich doświadczenie. Na tym etapie dochodzi do spotkania historii ucznia z Duchem Bożym, który może przeniknąć i uzdrowić „jego głębię”. To wszystko dokonuje się wreszcie w rzeczywistości realnej „tu i teraz”, w teraźniejszości i koegzystencji²⁹.

Połączenia omówionych wcześniej teorii filozoficznej i psychologicznej w pedagogice Gestalt dopełnia koncepcja terapii postaci, zmierzająca do spontanicznego i kreatywnego „wyrażania” emocji i uczuć, które zaistniały podczas spotkania postaci. Wartość terapeutyczną ujmuje się tutaj poprzez twórczość, jako ożywienie sił witalnych człowieka i możliwość wyrażenia także wewnętrznych uczuć, również religijnych, na zewnątrz³⁰. To zatem, co się dokonuje w ramach pedagogizacji postaci, ma także walor terapeutyczny, a zastosowane techniki oddziaływań wpisują się w nurt tych opartych na dramatyzacji, wzmocnienia pozytywnego i negatywnego oraz oddziaływań niewerbalnych³¹.

Integralna katecheza biblijna ks. Alberta Höfera – opis metody

Zastosowanie powyższego modelu pedagogiki postaci w katechezie biblijnej A. Höfera można wyrazić w opisie nauczania, które jest dynamiczne, angażuje różne zmysły i działania uczniów, od słuchania, przez oglądanie, refleksję, aż do tworzenia i wyrażania emocji i uczuć na zewnątrz. Możemy stwierdzić, iż jest to droga od głowy, przez serce do ręki, inaczej – od przyjęcia intelektem, przez pobudzenie ludzkiej wrażliwości i wyrażenie tego w wielopłaszczyznowym działaniu. Proces ten dotyczy każdego etapu nauczania wiary, tak aby najpierw budzić w dziecku żywą wiarę, a następnie ją pogłębiać i rozwijać³².

²⁸ A. Höfer, dz. cyt., s. 22.

²⁹ Por. tamże, s. 22–23.

³⁰ Por. tamże, s. 50–51.

³¹ Por. M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2008, s. 243–258.

³² Por. A.E. Klich, *Wychowanie biblijne dzieci, Otwieranie Biblii dzieciom w szkole podstawowej*, [online], [dostęp: 21.10.2011]. Dostępny: <http://www.biblista.pl/index.php>

Autor *Podręcznika metodycznego katechezy biblijnej* wyróżnia cztery elementy biblijnej pedagogiki Gestalt, mianowicie:

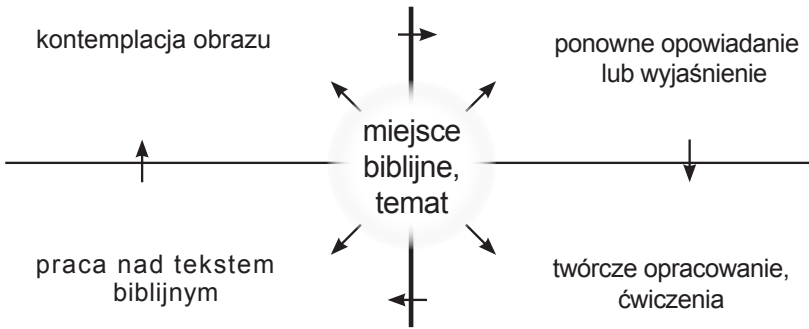
Zajmowanie się tekstem, jako punkt wyjścia i cel pracy biblijnej.

Kontemplacja obrazu, jako swoiste pierwsze spotkanie z orędziem biblijnym.

Ponowne opowiadanie, którego zadaniem jest budowanie mostu między tekstem a obrazem.

Twórcze ćwiczenie, jako punkt centralny katechezy biblijnej, którego celem jest uruchomienie procesu twórczego, łączącego w jedną postać nieświadomość ucznia i nadświadomość symbolu religijnego, i czyniącego te wymiary widzialnymi i dostępnymi.

Przedstawia jednocześnie następujący graficzny układ omawianego dynamizmu biblijnego³³:

Powyższą koncepcję twórca uzasadnia hermeneutyką poczwórnego sensu Pisma Świętego: *od przeszłości biblijnej (sensus litera lis, praca z tekstem) do duchowego dziś (sensus spiritualis, uprzytomnienie sobie); od uprzytomnienia sobie do osobowego zaskoczenia i doświadczenia Boga (sensus anagogicus, mysticus) aż do egzystencjalnej przemiany sposobu myślenia i usposobienia (sensus moralis)*³⁴. Z głębszej analizy opisanych elementów biblijnych i zaproponowanych kolejnych kroków metodycznych jasno wynika rzetelność i rodząca się dzięki temu postawa więzi ucznia ze Słowem Bożym, identyfikacja z bohaterami i wydarzeniami biblijnymi oraz motywacja do wyrażania tego na zewnątrz w twórczym ćwiczeniu. Warto zatem przyjrzyć się dogłębnie praktycznym założeniom poszczególnych elementów metody A. Höfera.

³³ Por. A. Höfer, dz. cyt., s. 27–28.

³⁴ Tamże, s. 28.

Zajmowanie się, czy inaczej – zbliżenie do tekstu proponuje autor poprzez transformację, polegającą na:

- tłumaczeniu nie tylko poszczególnych pojęć lub zdań, lecz także przez zastosowanie innej formy językowej (np. opowiadanie ze zmianą trzeciej osoby w drugą, nadanie własnego imienia, jako forma ja-Ty do Jezusa); cenną jest również wskazówka odnosząca się do formy własnoręcznego zapisu tekstu i proklamacji szeptem lub głośno w grupie;
- tworzeniu wolnego opowiadania, np. na tle krajobrazu, uruchamiając fantazję ucznia;
- wyobcowaniu wszystkich jego rodzajów, tzn. przez nadanie tekstowi takiej postaci, której on nie posiada, a nawet która wydaje się stać w sprzeczności z nim samym, np. zmiana czasu;
- stawianiu pytań „Psalm pytań”, głównie kwestionujących ukazane wydarzenie biblijne;
- poszukiwaniu porównań haseł biblijnych z rzeczywistością, często przez ukazanie przeciwstawienia;
- formułowaniu wyznania wiary, które będzie potwierdzeniem uznania usłyszanej prawdy³⁵.

Znaczącą uwagę przywiązuje ks. Albert Höfer do kontemplacji obrazu, który jest również swoistą formą transformacji tekstu biblijnego wyrażonego na sposób artystyczny, gdzie obok dostrzegalnych walorów estetycznych, dokonuje się w katechizowanym procesie dochodzenia do obrazu, osobistego spotkania i przyswojenie obrazu. Autor daje temu świadectwo przez opis osobistej kontemplacji ikony Chrystusa i uświadomienie, że dokonuje się w nim proces spotkania najpierw z „Obrazem” (*eikon*), a następnie z „postacią” (*morphe*)³⁶. Proces dochodzenia do obrazów oraz samo przyswojenie obrazu według założeń biblijnej pedagogiki Gestalt dokonuje się w następujących etapach:

- przejście przez obraz (opis formatu, materiału, kolorów, struktury i układów graficznych, ikonografii i tematów, pytań do dzieła i artysty);
- drogę do wnętrza, jako komunikację między oglądającym a obrazem, jako otwarcie i ukazanie wewnętrznych poruszeń i przeżyć oglądającego;

³⁵ Por. A. Höfer, dz. cyt., s. 54–56.

³⁶ Por. tamże, s. 29–31.

- czas uwagi, uwrażliwiający na potrzebę dysponowania odpowiednim zasobem czasu i warunkami zewnętrznymi, głównie skupieniem uwagi i milczeniem; przyswojenie obrazu pozwala katechizowanym przejść od kontaktu na wół świadomego, subiektywnego, do integralnego, całościowego spojrzenia (m.in. tak, jak to widzą inni). Proponowane jest w tym wypadku uruchomienie tzw. inteligencji ciała, jako pomoc w oglądaniu obrazu z udziałem zmysłu dotyku³⁷. Dynamizm i wartość wewnętrzną powyższego opisu kontemplacji obrazu A. Höfer wyraża w praktycznym i jakże cennym przesłaniu: *kto przypatruje się dziełom sztuki, potrzebuje przede wszystkim czasu i gotowości, by dać się poprowadzić w drogę i wejść w dialog*³⁸.

Kolejnym elementem pomagającym uczniom w spotkaniu ze Słowem Bożym i osobowym dialogiem z Bogiem jest ponowne opowiadanie. Celem i zadaniem podstawowym nauczyciela, animatora bądź katechety jest umiejętne połączenie treści, wiadomości, które zgromadzili uczniowie na etapie czytania, zapoznawania się z tekstem z ich spostrzeżeniami i uwagami, które pojawiły się podczas kontemplacji obrazu. To połączenie może dokonać się między innymi dzięki zastosowaniu rozbudowanej formy opowiadania, narracji i przypomnienia, np. w rozmowie kierowanej, wydarzeń biblijnych. Dla ubogacenia i ożywienia wyobraźni uczniów nauczyciel może użyć różnych form opowiadania, np. dramatyzowania, unaocznienia, opowiadania dialogowanego, komentowania³⁹. Uzasadnienie zastosowanego modelu Albert Höfer opiera na teorii opowiadania Hansa Aebli, które jest *żywą formą przekazu wydarzeń i faktów. Zwraca się ono bezpośrednio do odbiorcy i przekazuje żywe wrażenia, także wtedy, gdy medium jest język. (...) Wywołane zostaje z żywego wyobrażenia osoby opowiadającej. (...) Każde poszczególne wyobrażenie i każde pojęcie, każde uczucie i każde przeżycie wartości musi wywołać z dna własnej duszy*⁴⁰.

Ostatnim elementem i etapem katechezy biblijnej jest zewnętrzna aktywność, twórcze ćwiczenie, wyrażające przekonanie Pestalozziego, że uczniowie przyjmując prawdę, przedstawiają ją działaniem. Autor *Podręcznika metodycznego katechezy biblijnej* omawiając element

³⁷ Por. tamże, s. 31–35; por. A.E. Klich, *Wychowanie biblijne dzieci, Otwieranie Biblii dzieciom w szkole podstawowej*.

³⁸ A. Höfer, dz. cyt., s. 31.

³⁹ Por. tamże, s. 35–36.

⁴⁰ H. Aebli, *Zwölf Grundformen des Lehrens*, Stuttgart 1983, cytowane za: A. Höfer, dz. cyt., s. 37.

biblijnego twórczego ćwiczenia, odwołuje się do osiągnięć psychologii oraz nauki kardynała Newmana o przyzwoleniu (*Zustimmungslehre*), podkreślając wartość kontaktu z rzeczywistością, dokonującego się przez działanie, wpływ na budzenie doświadczeń i uczuć, kształtowanie przekonań oraz świata wartości, wreszcie rolę serca i umysłu w procesie decyzji i przyzwolenia słuchacza⁴¹. Zastosowanie na tym etapie katechezy biblijnej różnorodnych metod aktywizujących, związanych z dynamiką grup, grami, zabawami, dialogami, zajęciami fizycznymi i psychoterapią prowadzi do otwarcia ucznia na integralny i całościowy rozwój osobowy, psycho-fizyczny, a jednocześnie przez wychowywanie do rozumienia symbolu, kieruje ku rzeczywistości duchowej, transcendentnej, rozwijając sferę duchową⁴². Według ks. A. Höfera, typologia ćwiczeń twórczych ma swoją podstawę w warstwowości istoty ludzkiej. *Uwzględnienie ciała jest dezyderatem pedagogiki, co można było stosować już od dawna. Twórcze pisanie, malowanie, gra i taniec są jakby ługiem macierzystym, z nich przede wszystkim tworzą się symbole religijne. Społeczne ćwiczenia i gry są najmocniejszymi środkami uczenia się w wychowaniu moralnym. Duchowość człowieka też będzie musiała rozumem i wolą zawsze zwracać się ku nadświadomości, gdyż jej korzenie tkwią w tym, co nieświadome, i nie odetnie się od nich*⁴³. Dla pewnego usystematyzowania stosowanych ćwiczeń twórczych i ich wpływu na kolejne warstwy człowieka Höfer wyróżnia cztery stopnie pogłębienia, mianowicie:

- (stopień) sfera świadomości,
- stopień fantazji,
- poziom zawierania w sobie (przeżycie aktualne wydarzeń z przeszłości-komentarz autora),
- poziom autonomicznej reakcji ciała⁴⁴.

Poszczególne stopnie pogłębienia znajdują swoje urzeczywistnienie w proponowanych zajęciach aktywizujących, z których warto wymienić proponowane w książce między innymi: ćwiczenia plastyczne (rysunek, rzeźba, malowanie, plakat, kolaż), ćwiczenia form pisanych (list, list gończy, pamiętnik, psalm, skarga, modlitwa, hymn, opowiadanie), ćwiczenia ciała (pantomima, bibliodrama, drama, granie ról, przedstawienie teatralne, śpiew, wzajemne wyznanie) oraz szereg działań pobudzających fantazję i wyobraźnię ucznia (podróż marzeń,

⁴¹ Por. A. Höfer, dz. cyt., s. 41–42.

⁴² Por. tamże, s. 42–43.

⁴³ Tamże, s. 44.

⁴⁴ Tamże, s. 45–46.

„figury muzealne”, identyfikacja z bohaterem, panorama i krajobraz mojej wiary, podróż fantazji, wczuwanie się, obserwacja)⁴⁵.

Podsumowując powyższy opis metody katechezy biblijnej Gestalt, zaproponowanej przez A. Höfera, należy uznać znaczący wkład tejże metody w rozwój współczesnej dydaktyki katechetycznej, poszukującej nowych metod docierania z Dobrą Nowiną do uczniów. Niewątpliwie prezentowany model katechezy biblijnej może znaleźć swoje urzeczywistnienie w katechezie, a zwłaszcza praktyczne zastosowanie w katechezie szkolnej oraz parafialnej. Różnorodne spotkania we wspólnotach parafialnych, szczególnie te realizowane w ramach duszpasterstwa katechetycznego, mogą z pewnością owocnie korzystać z takiej formy katechezy biblijnej, pobudzając uczestników do bliższego spotkania z Bogiem. Jak podkreśla J. Kochel, *katecheza ta pragnie zaangażować wszystkie możliwości i zdolności ucznia w proces spotkania człowieka z Bogiem, na wzór biblijnych postaci. Uczucie się, w katechezie proponowanej przez A. Höfera, jest wzorowaniem się na przykładach, które prowadzą katechizowanego do identyfikacji z biblijnymi postaciami. Normy i wartości moralne w tej katechezie nie są siłą wtłaczane do głów katechizowanych, lecz raczej są przekazywane poprzez osobiste doświadczenia ucznia*⁴⁶. Warto zatem, aby współcześni duszpasterze i katecheci poszukiwali, odkrywali i sięgali do nowych form katechezy, realizując w ten sposób swoją misję prowadzenia wiernych do spotkania z Jezusem Chrystusem, do zjednoczenia i głębokiej z Nim zażyłości.

Summary

Biblical Catechesis in the Parish – Application of Father Albert Höfer’s Catechetical Method

A close inspection of the present-day pastoral reflection and teaching of the Church’s Magisterium reveals a great concern for the shape, character and tasks of parish congregations in the Catholic Church. Apart from numerous functions

⁴⁵ Por. J. Kochel, *Katechetyczny poradnik biblijny*, [online], [dostęp: 21.10.2011]. Dostępny: www.biblista.pl/index.php

⁴⁶ Tamże.

and tasks, a lot of attention is paid to the catechetical service which the parish renders and is held responsible for. In this way, the vision of the Church of early days, where religious teaching took place within the framework of the community, a congregation of believers, comes to life. This study aims to present the role of the parish catechesis in the Church's contemporary activities as well as the dimension of the biblical catechesis in its various forms addressed to different age groups of believers. Undoubtedly, an auxiliary role here is played by Albert Höfer's biblical catechesis method, based on the assumptions of the kerygmatic catechesis and Gestalt Pedagogy, which introduces those receiving catechetical instruction into the biblical world, allows them to meet the Scriptures, and thus to meet the personal God Himself, as well as encourages them to experience the meeting integrally in their daily lives.